

موضوع اقدام پژوهی :
چگونه می توانم علاقه ی دانش آموزان
مدرسه ی را جهت شرکت
در نماز جماعت مدرسه افزایش دهم ؟

پژوهشگر :

کد پرسنلی :

معاون پرورشی آموزشگاه

آموزش و پرورش شهرستان

سال تحصیلی

فروشگاه آسمان
www.asebankafinet.ir

این فایل فقط برای مشاهده می باشد . برای خرید فایل ورد این اقدام پژوهی با قیمت فقط سه هزار تومان به سایت فروشگاه آسمان مراجعه کنید . www.asebankafinet.ir

تقدیر

باتشکر از دوستان و همکاران خوبم در مدرسه تا بتوانم به عنوان عضو کوچکی از خانواده ی فرهنگی کشورم سهم ناچیزی در برطرف نمودن مسائل و مشکلات دانش آموزان از نامطلوب به وضعیت مطلوب به شکل کاملاً علمی داشته باشم

تقدیم

مطالب و یافته های خود را به همه ی همکاران عزیزم تقدیم مینمایم امید که مفید فایده قرار بگیرد

فروشگاه آسمان
www.asebankafinet.ir

چکیده

با توجه به مراحل که اجرا کردم و براساس مشاهداتم از وضعیت روحی دانش آموزان و حضورشان در نماز، به این نتایج دست یافتم:

دانش آموزان بدون اکراه، در وقت مقرر اقدام به گرفتن وضو کرده و برای نماز آماده می شوند.

آنان بدون کمروبی، اشکالاتی را که با آن مواجه می شوند، می پرسند.

میزان مشارکتشان در آماده کردن محل نماز، نشان از علاقه ی آنان دارد. شمارش دانش آموزان در هنگام نماز خواندن نشان از افزایش تعداد شرکت کنندگان دارد.

تمام همکاران در این پژوهش بیان نمودند که این موفقیت بر اساس کارهایی بوده که با هم انجام دادیم خوشحال بودند و مرا تشویق به ادامه ی کارها پی نظیر این کار نمودند و درخواست کردند نسخه ای از کارم را در اختیارشان قرار دهم. اولیاء نیز بیان داشتند که فرزندانشان به نماز اهمیت می دهند، والدین می گفتند: هر جای نماز و یا وضو اشتباه می کنیم، اشتباه ما را گوشزد کرده و اصلاح می نمایند.

با تلاش مداومی که در طول حدود ۴ ماه داشتم، توانستم با کمک همکارانم با گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها اقداماتی انجام دهم که نتیجه ی آنان به این شرح است:

- ۱- اشکالات نماز و شرایط برگزاری نماز جماعت دانش آموزان به طور کامل رفع شده است.
- ۲- دانش آموزان با اشتیاق و از روی اختیار هر روز خودشان مقدمات برگزاری نماز را مهیا می کنند.
- ۳- گفته های والدین آنها و اشتیاق و رفتارشان، نشان می دهد که نسبت به خواندن نماز علاقمندی نشان داده و چنانچه این روش در سالها ی بعد پیگیری شود، این امر بیشتر ملکه وجود آنان خواهد شد.
- ۴- طبق گفته ی والدین، دانش آموزان نه فقط خود نماز می خوانند، بلکه در خانواده نیز اقدام به رفع اشکال وضو و نماز والدین و دیگر اعضای خانواده ی خود می نماید.
- ۵- آنها بدون احساس کمروبی هر جا به اشکالی برخورد می کنند، با من در میان می گذارند. این نشان می دهد که هم از نظر روحیه وهم از نظر رشد اجتماعی متحول شده اند.

۶- همکاران از این پیشامد بسیار خوشحالند و من می توانم آنها را تشویق به انجام پژوهش بنمایم؛ چون یکی از اهداف آموزش و پرورش تربیت معلمان پژوهنده است .

۷- می توانم این تجربه را در اختیار سایر همکاران و آموزش و پرورش منطقه ام قرار دهم تا راهنمای علمی برای همکاران باشد .

۸- ضمن اینکه در این راه به تجربه ای پژوهشی دست پیدا کردم ،جهت اجرای پژوهش های بعدی انگیزه ای مضاعف بدست آورده ام .

www.asebankafinet.ir

مقدمه

نماز از نظر لغوی ، در زبان پارسی دوره ی ساسانیان عبارت بود از تعظیم ، نیایش ، خدمت و سرفرود آوردنی که فروتنان نسبت به فرمان روایان انجام می دادند .

نماز در اصطلاح از نظر فقهی عملی است که دارای ارکان و شرایط خاص است که روزی پنج بار بر شخص مکلف واجب است ، رسول خدا فرمودند : « نماز از احکام دین خدا و راه و رسم پیامبران است که رضایت و خشنودی حضرت حق در آن نهفته است . » نماز میراث تمامی انبیاء است هر پیامبری که مبعوث به رسالت شد. انسانها را به نماز دعوت کرد و به آن سفارش نمود. نماز کشتی نجات است که همه افراد بخصوص کودکان و نوجوانان ها و جوان ها را از طوفانها و خیزابها عبور می دهد و به ساحل آرامش و رستگاری می رساند .

اگرچه نماز دارای اهمیت فراوان است، اما برگزار کردن نماز به جماعت اهمیت بیشتر دارد، زیرا نماز جماعت نمادی با ارزش از جامعه مطلوب اسلامی است که عناصری مانند رهبری، اتحاد و نظم را دربر می گیرد. بنابراین، مطالعه نماز جماعت و حکمتهای فراوانی که در آن نهفته، حایز اهمیت است. در دین ما نماز به عنوان ستون دین تلقی شده و ملاک ارزش آدمی و قبولی کلیه ی اعمال و فرائض دیگر اوست و اگر درست اقامه گردد، به عنوان معراج مؤمن و رأس دین شمرده می شود، که نیاز به مداومت و محافظت دارد .

بدون تردید همه ی جوانان و نوجوانان، بالفطره استعداد پذیرش و انجام تکالیف مذهبی را دارند اما آنچه مهم است ، چگونگی روش ها و ارائه شیوه های جذب آنها به سوی تکالیف مذهبی است .

توضیح کلی مسأله

توجه به این که نماز آرامش دهنده ی دلها ، اصلاح کننده فرد و اجتماع و پرچم اسلام است و عاملی است که موجب رهایی افراد از تنبلی ، گناه ، تباهی و دیگر رفتارهای زشت می شود ، و یکی از راههای تربیت دینی کودکان و نوجوانان ، یاد دادن نماز و شرکت دادن آنها در نماز جماعت می باشد ، برآن شدم تا در مدرسه نماز

جماعت برگزار نمایم . مطلوب این بود که اکثر دانش آموزان در نماز شرکت نمایند. اما این تصور من صحیح نبود و تعداد کمی از دانش آموزان راغب به شرکت در نماز جماعت مدرسه بودند؛ وعده ای از آن ها نیز حین برگزاری نماز جماعت شلوغ می کردند. این مهمترین مسئله ای بود که توجه مرا به خود جلب کرد. البته این بی انگیزگی و بی رغبتی در بیشتر مدارس شهری و روستایی در شهرستان خنداب مطرح می باشد.

چگونگی تشخیص مسأله

بیشتر دانش آموزان با بی میلی و بی رغبتی در نماز جماعت شرکت می کردند و به طور مکرر در حین برگزاری نماز جماعت سکوت را رعایت نمی کردند و مقررات و قوانین مربوط به نماز را نادیده می گرفتند ، مثلاً با صدای بلند بایکدیگر صحبت می کردند، می خندیدند ، حتی در بعضی موارد باهم شوخی یا دعوا نیز می کردند با توجه به این که قبل از شروع نماز دقایقی را جهت آموزش نماز و مقررات مربوطه اختصاص می دادم و همچنین در خصوص فضایل نماز صحبت می کردم بازهم بیشتر بچه ها نسبت به نماز بی توجه بوده و با بی میلی در نماز شرکت کرده و نظم نماز را برهم می زدند ؛ از این رو تصمیم گرفتم به طور علمی به رفع این مشکل بپردازم .

انگیزه

با توجه به این که نماز در دین ما به عنوان ستون دین تلقی شده و ملاک ارزش آدمی و قبولی کلیه ی اعمال و فرائض دیگر اوست و اگر درست اقامه گردد، به عنوان معراج مؤمن و رأس دین شمرده می شود، که نیاز به مداومت و محافظت دارد. بدون تردید همه ی جوانان و نوجوانان، بالفطره استعداد پذیرش و انجام تکالیف مذهبی را دارند ، به همین دلیل آموزش و یادگیری نماز امری واجب و ضروری است چراکه زندگی فردی و اجتماعی و آخرت انسان را تحت تأثیر قرارداده و سرنوشت او را رقم می زند . به همین خاطر به عنوان یک معلم و احساس مسؤولیتی که در برابر خداوند متعال دارم و تعهدی که درقبال دانش آموزان و جامعه و رشد و شکوفایی فرهنگ اسلامی دارم جهت رفع این مشکل نهایت تلاش خود را خواهم نمود .

اهداف

هدف این جانب از انجام این پژوهش این است که انگیزه و علاقه ی دانش آموزان مدرسه ی تحت تصدی خود را نسبت به نماز بیشتر کنم که با این عمل ، آن ها با میل و علاقه ی درونی در نماز جماعت شرکت کرده و نماز را محترم شمرده و به اهمیت آن پی می برند و همچنین باعث می شود بچه ها به مرور در منزل نیز نماز بخوانند حتی در نمازهای جماعت مسجد محله ی خود نیز شرکت کنند ، کم کم از مجالس و اجتماعات آلوده به گناه دوری کرده بیشتر به سمت اجتماعات دینی و مذهبی گرایش پیدا می کنند ، نماز خوان شدن بچه ها و علاقه مند شدن آن ها به نماز جماعت و اجتماعات مذهبی تأثیر بسیار زیادی در داشتن محیط زندگی پاک و سالم و به دور از آلودگی های غیر اخلاقی خواهد داشت و همچنین به داشتن شهر ، کشور و حتی دنیایی پاک و باصفا بدون جرم و جنایت کمک بی نظیری کرده و در نهایت انسان را به سوی عاقبت به خیری هدایت می کند .

بیان مسأله

این جانب ، دارای مدرک ، مدت سال است که در خدمت ارگان مقدس آموزش و پرورش هستم . در حال حاضر با عنوان معاون پرورشی و تربیت بدنی مدرسه واقع در شهرستان مشغول به خدمت می باشم .

بیشتر دانش آموزان مدرسه من با انگیزه و علاقه در نماز جماعت مدرسه شرکت نمی کنند ، برخی از آن ها در زمان برگزاری نماز در کلاس می مانند یا در گوشه ای از حیاط مدرسه به بازی مشغول می شوند ، برخی دیگر بدون وضو در نماز حاضر می شوند ، بیشتر آن ها در حین برگزاری نماز جماعت با یکدیگر صحبت می کنند ، عده ای از آن ها مهر یکدیگر را به کناری می اندازند ، برخی با یکدیگر شوخی کرده و با صدای بلند می خندند ، به دلیل نامناسب بودن زمان برگزاری نماز جماعت یعنی ۲۰ دقیقه ی آخر وقت مدرسه عده ای نیز به خانه هایشان می روند .

اهمیت و ضرورت

امام علی (ع): نماز رحمت الهی؛ « اگر نماز گزار بداند که چقدر از رحمت (خداوند تعالی) او را گرفته است، سرش را از سجده بردارد. » انسان حریص و کم طاقت آفریده شده است؛ هنگامی که بدی به او رسد، بی تابی کند و هنگامی که خوبی به او رسد، مانع دیگران می شود مگر نماز گزاران، آنها که نمازها را مرتباً به جای می آورند.

باتوجه به اهمیت نماز اگر من به این مسأله به طور علمی بپردازم باعث می شود که علاقه ی دانش آموزان به نماز بیشتر شود، با میل و رغبت و انگیزه ی الهی در نماز جماعت مدرسه شرکت کنند و نظم و آداب نماز را در حین اجرای نماز رعایت کنند حتی باعث می شود دانش آموزان در آینده افرادی نماز خوان بار آیند و تأثیر مثبتی روی اطرافیان خود نیز داشته باشند. ولی اگر به این مسأله به طور علمی نپردازم و علاقه وانگیزه ی بچه ها را نسبت به نماز به خصوص نماز جماعت مدرسه افزایش ندهم ممکن است علاقه وانگیزه ای در دانش آموزان نسبت به نماز ایجاد نشود و بی نظمی در نماز جماعت مدرسه بیشتر شده و از تعداد شرکت کنندگان در نماز کاسته شود. همچنین امکان دارد در آینده نیز نسبت به نماز کم اهمیت بوده و آن را سبک شمارند که آثار مخربی در زندگی فردی و اجتماعی آنان خواهد گذاشت.

شواهد (۱)

با توجه به اطلاعاتی که در بیان مسأله توصیف شد شرکت کنندگان در نماز جماعت، فقط ۴۰ تا ۵۰ درصد دانش آموزان را تشکیل می دهند. همین دانش آموزان هم در حین برگزاری نماز با یکدیگر صحبت کرده و نظم نماز را برهم می زنند. این عمل باگذشت حداقل ۳ هفته از برگزاری نماز هر روز تکرار شده و روز به روز از علاقه وانگیزه ی دانش آموزان کاسته شد.

بنابراین، من با همکاری همکار خود که وظیفه ی پیش نماز را برعهده دارد اطلاعاتی را از طریق پرسش نامه بدست آوردم که جهت اثبات این وضعیت آمده است.

من از بین دانش آموزان یک جامعه آماری ۲۶ نفره انتخاب کردم و پژوهش خود را با استناد به این جامعه آماری تنظیم کردم .

همه آنها دوست دارند نماز بخوانند ، وضو گرفتن و مقدمات نماز را تا حدودی بلد هستند .
در پاسخ به سؤالاتی از قبیل :

" آیا در خانه نماز می خوانند؟ "

۳ نفر از آنان یعنی ۱۳/۶۳ درصد جواب مثبت ۱۵ نفر یعنی ۶۸/۱۸ درصد جواب منفی داده اند و ۱۸/۱۸ درصد گفته اند که گاهی اوقات نماز می خوانند .

« چه کسانی در خانه شما نماز می خوانند؟ »

۵ نفر یعنی ۲۲/۷۲ درصد گفته اند، والدین آنها، نماز می خوانند و ۱۳ نفر یعنی ۵۹/۰۹ درصد بیان داشته اند ، هیچ کس در خانه ی آنها نماز نمی خواند . و ۴ نفر یعنی ۱۸/۱۸ درصد گفته اند فقط مادرشان نماز می خواند . این آمار نشان می دهد ، خانواده های برخی از آن ها اهل نماز بوده و می توانند الگوهای خوبی برای فرزندان خود باشند .

« چه کسانی نماز خواندن را بلد هستند؟ »

۳ نفر از دانش آموزان نماز را بلدند ولی ۸ نفر از آنان نماز را بلد نیستند که لازم است ، آموزش لازم داده شده و رفع اشکال گردد. ۱۱ نفر دیگر نیز قسمتی از نماز را بلدند که نیاز به آموزش و رفع اشکال دارند .

آیا با ساعت برگزاری نماز جماعت در مدرسه مشکلی ندارید؟

همه دانش آموزان با ساعت برگزاری نماز (ساعت ۱۲/۳۰ بعد از ظهر) موافقت و مشکلی با این موضوع ندارند .

آیا شرایط خواندن نماز جماعت را بلدند؟"

۱۵ نفر یعنی ۶۸/۱۸ درصد شرایط را بلدند ولی ۷ نفر یعنی ۳۱/۸۱ درصدشان شرایط برگزاری نماز جماعت را بلد نیستند و لازم است به این گروه آموزش داده شود.

آیا مکان نمازخانه برای برگزاری نماز جماعت مناسب است؟

بیشتر دانش آموزان یعنی ۸۵ درصد آنان از وضعیت نمازخانه ناراضی بودند. و بقیه نیز تا حدودی راضی بودند. مصاحبه با بعضی از خانواده های دانش آموزان و مصاحبه با همکاران خود که سابقه کاری آنها بیشتر از بنده بوده است. اکثر اولیای این دانش آموزان معتقد بودند که فرزندانشان در منزل نماز نمی خوانند ولی گاهی اوقات در نماز جماعت مسجد محله شرکت می کنند. عده ای از آنها هم گفتند که فرزندانشان گاهی اوقات نماز می خوانند و در نماز خواندن خود سهل انگاری زیادی دارند و به درستی نمازهای خود را نمی خوانند و هرچه آنها را نصیحت می کنند گوش نمی دهند.

بعضی از همکاران هم معتقد به این موضوع بودند که شرکت دانش آموزان در نماز جماعت مدرسه از روی علاقه نیست و اکثر آنها در زنگ نماز یا نمی آیند یا دیر به نماز جماعت می آیند

بنا به اظهار نظر اولیا، بچه ها حتی نسبت به خواندن نمازهای روزانه خود بی رغبت بودند. و از بعضی از اخلاق و رفتارهای نامناسب بچه هایشان ناراضی بودند. همچنین مواردی را در جامعه مشاهده می کردم. وقتی صفهای نماز جماعت مساجد را مشاهده می کردم با توجه به اینکه دانش آموزان دختر در سن نه سالگی به سن تکلیف می رسند اکثر افراد صفهای نماز را، افراد سالخورده و بزرگسال تشکیل می دادند و به ندرت مشاهده می کردم که افرادی در سن ابتدایی و یا راهنمایی در صفهای نماز جماعت شرکت کنند.

جمع آوری اطلاعات

بعد از رویت این مسئله شروع به جمع آوری شواهد نمودم تا وجود مسئله را تایید کند و در حل آن راهکارهایی ارائه نمایم و برای رسیدن به جواب سوالاتی که داشتم از روشهای زیر استفاده نمودم .

مصاحبه ،

طی مصاحبه ای که با بعضی از خانواده های دانش آموزان و همکاران خود که سابقه کاری آنها بیشتر از بنده بوده است داشتم از آنها این سوال را پرسیدم که ((مهمترین دلایل عدم شرکت دانش آموزان در نماز جماعت مدرسه چیست ؟)) و آنها نیز پاسخ های زیر را دادند:

متنوع نبودن برنامه های نماز - محیط زندگی (محیط روستا و محله ای که دانش آموزان در آن زندگی می کنند) - نداشتن الگوی مناسب - واگذاری مسئولیت ها به افراد خاص و بر انگیختن حس حسادت بین دانش آموزان - عدم استفاده از تشویق - توسل به زور و اجبار - اهمیت ندادن به نماز مدرسه، از طرف معلمان و کادر مدرسه و عدم شرکت آنان در نماز و واگذار کردن وقت اجرای نماز به آخرین لحظات وقت مدرسه.

بعد از انجام این مصاحبه ها و لیست کردن دلایلی که از سمت همکاران و خانواده ها برای عدم استقبال دانش آموزان به نماز جماعت عنوان شده بود از آنها راهکارهایی برای شرکت بیشتر دانش آموزان در نماز جماعت خواستم که آنها هم راهکارهای زیر را به بنده پیشنهاد دادند :

- اهمیت خانواده ها به نماز و تشویق فرزندانشان به نماز خواندن .
 - اهمیت به نماز در مدرسه و شرکت معلمان در نماز جماعت مدرسه .
 - متنوع کردن برنامه های نماز جماعت .
 - تقسیم مسئولیت به صورت چرخشی، به طوری که تمام دانش آموزان در برگزاری نماز سهیم باشند.
- تبلیغات کافی و سازنده.

- استفاده از تشویق ، اهداء جايزه و پخش شيريني در مواقع لزوم .
- برگزاري مسابقه ، خواندن شعر و قصه گويي بين بعضي از نمازها .
- عدم توسل به زور و اجبار و اختياري کردن شرکت در نماز جماعت .

مطالعه کتب ، مقالات و مجلات مرتبط با اين موضوع ؛

با توجه به مطالعاتي که انجام دادم و کتابها ، مقالات و مجلاتي که در اين زمينه مطالعه کردم که اين مقالات هم ياريگر بنده در انجام پژوهش بود و هم متوجه شدم که کساني بودند که قبل از بنده با اين مشکل مواجهه شده بودند

آقاي داود راعي در وبلاگ خود در مقاله اي تحت عنوان (راه هاي علاقه مند کردن دانش آموزان به نماز) راههاي درمان آسيب هاي اجتماعي نماز گريزي دانش آموزان را به شرح زير معرفي مي کند

۱- به کارگيري روش محبت

۲- استفاده از روش الگويي

۳- روش تذکر

۴- نقل يا نمايش قصه ها و خاطره هاي زيبا در ارتباط با اهميت و عظمت نماز

۵- احداث و زيباسازي مساجد و نمازخانه ها

۶- ويژگي هاي شخصيتي و رفتاري امام جماعت مساجد و مدارس است. خلق و خوي نيکوي امام مسجد و مهارت اجتماعي او در برقراري ارتباط با نمازگذاران فوق العاده مؤثر است، اگر رفتار مناسب و حاكي از احترام مشاهده نمايند، به نماز علاقمند مي شوند

۷- بيان رمز و راز نماز و آثار آن

خانم مینو شریفی دروازه مدیر آموزگار دبستان دخترانه صاحب الزمان (عج) - منطقه جعفرآباد در اقدام پژوهی خود که با عنوان (چگونه توانستم دانش آموزان را به شرکت در نماز جماعت مدرسه علاقه مند کنم؟) بود راهکارهای زیر را پیشنهاد می دهد

۱ - تشکیل جلسه آموزشی و تربیتی ویژه والدین با حضور افراد کارشناس ۲- استفاده از روش تدریس همیار نماز ۳- برگزاری جشن نماز ۴- تهیه دفترچه نماز ۵- بازی کارت های نماز ۶- تهیه و تکثیر جدول نماز برای فراگیران در خانه ۷- بیان داستان هایی در رابطه با نماز از بزرگان و استفاده از سی دی های آموزشی نماز ۸- دادن کارت نماز ۹- پذیرایی از دانش آموزان ۱۰- استفاده از هر فرصت و موقعیت

علی حاجی بابایی در وبلاگ خود مهم ترین راهکارهای جذب دانش آموزان به نماز جماعت را با توجه به خلاصه ایی از ۹۰ تحقیق فرهنگیان منطقه اسفراین در خصوص نماز به شرح زیر معرفی می کند

۱- تبیین اثرات نماز ۲- تکریم و شخصیت دادن به دانش آموزان ۳- نشاط آفرینی فرهنگی و اعتقادی و خود باوری در دانش آموزان ۴- ایجاد رابطه قوی دینی بین معلم و دانش آموز ۵- داشتن نمازخانه جذاب و عالی و استفاده از رنگ های دلپذیر ۶- باز گو نمودن اهمیت و ضرورت نماز به اولیا دانش آموزان ۷- اجرای مسابقات مختلف در خصوص نماز و اهدا جوایز به دانش آموزان برتر ۸- داشتن دوستان دینی در مدرسه ۹- شرکت معلمین ،مدیر،معاون، در کنار دانش آموزان در نماز جماعت ۱۰- برگزاری نمایشگاه در خصوص نماز از آثار دانش آموزان ۱۱- توزیع کتب دینی و اخلاقی ساده ۱۲- معرفی دانش آموزان نماز گزار و تشویق آنان در حضور دیگران ۱۳- دادن هدیه به هنگام نماز به دانش آموزان ۱۴- استفاده از دانش آموزان خوش صدا برای اذان و ۱۵- پخش فیلم های آموزنده در آموزشگاه در خصوص نماز ۱۶- ارتباط مستمر با مساجد و نماز جمعه ۱۷- بیان احادیث شیوا و بلیغ در خصوص نماز ۱۸- استفاده از روحانیون جوان و شاداب و تاثیر گذار ۱۹- داشتن سخنرانی کوتاه و مفید در بین نماز ها ۲۰- اقامه نماز در منزل توسط والدین ۲۱- برگزاری همایش نماز برای دانش آموزان ۲۲- برگزاری همایش نماز برای اولیا ۲۳- داشتن گفتگوی صمیمی با دانش

آموزان در خصوص نماز ۲۴- داشتن میزگرد دانش آموزی در خصوص نماز با رهبری کادر مدرسه ۲۵- فعال نمودن شورای مدرسه و انجمن اولیا و داشتن مصوبات اجرایی در خصوص نماز ۲۶- ارائه الگوی عملی مناسب به دانش آموزان ۲۷- معرفی چهر های برتر دینی و ذکر موفقیت های آنان ۲۸- برگزاری اردو های زیارتی و سیا حتی ۲۹- انتخاب بهترین زمان آموزشگاه بعد از اوقات شرعی برای نماز ۳۰- بیان داستا نها و قصه های در خصوص نماز ۳۱- استفاده از تمثیل و شعر و ادبیات در سخنرانی در خصوص نماز ۳۲- معرفی دانش آموزان نماز خوان و مومن به صورت منطقه ای به کلیه مدارس ۳۳- چاپ عکس دانش آموزان نماز خوان در جراید محلی ۳۴- ارائه سی دی های آموزشی به دانش آموزان در خصوص نماز ۳۵- اختصاص زمان کوتاهی در آغاز کلاس به بیان آثار نماز توسط همه دبیران در کلاس ۳۶- اختصاص دو روز در هفته در مراسم آغازین به مباحث نماز ۳۷- ایجاد رفتار دوستانه برای شرکت در نماز و نبود زور و اجبار ۳۸- ایجاد سرویس های بهداشتی مجهز در مدارس ۳۹- رفتار و کردار عملی کادر مدرسه ۴۰- داشتن کتابخانه غنی با کتاب های سودمند در خصوص نماز

مهمترین علل عدم حضور دانش آموزان در نماز جماعت توسط خانم مریم حمیده زاده خنکدار مربی امور تربیتی مدارس راهنمایی شهرستان قائمشهر در کتاب خلاصه تجربه های برتر مربیان و معلمان در فعالیت های تربیتی مدارس به شرح زیر آمده است:

۱- آگاه نبودن دانش آموزان از اهمیت و فضیلت نماز جماعت ۲- نداشتن امکانات خوب و مناسب و سرویس های بهداشتی ۳- عدم تشویق مکرر دبیران به نماز و اهمیت آن ۴- پایبند نبودن دوستان برای هم دیگر به نماز و شناخت آن ۵- نداشتن سجاده و جاکفشی و جا مهری مناسب در نماز خانه ۶- نداشتن ظاهر مناسب نماز خانه و بد بو شدن آن از طریق جوراب دانش آموزان

جعفر علما، در پایان نامه کارشناسی خود، به نقل از عبدالرسول احمدی ، علاوه بر نظر همکاران مهمترین علل عدم شرکت دانش آموزان در نماز جماعت را موارد زیر می داند :

تنبلی و سستی دانش آموزان - عدم دانستن فایده و اثرات نماز در زندگیشان - بلد نبودن نماز - چون می بینند بعضی نماز می خوانند اما نماز در زندگی آنها تأثیری نداشته و رفتار خوبی ندارند - عدم توجه والدین به نماز.

تحقیق دیگری که در مجله تربیت (۱۰ و ۱۱) توسط دو نفر فرهنگی انجام گرفته ، در پاسخ به این سؤال که «چرا نماز نمی خوانید؟» ، مخاطبان علاوه بر دلایل فوق گفته اند :

برنامه های مدارس به گونه ای نیستند که انسان به نماز تشویق شود.

مدرسه ما جایی برای نماز خواندن ندارد .

نمازخانه و موقت ها کثیف هستند.

دکتر محسن ایمانی (۸۲) در مقاله خود می گوید: انجام عبادت در کودکی موجب ملکه شدن این رفتار در وجود آنها می گردد و اگر بخواهیم افراد با عبادت خو بگیرند ، باید دوره کودکی را مغتنم بشماریم.

وی، نقش الگو ، تبلیغ صحیح ، تبشیر، تشویق ، تقویت ، تسهیل، تذکر و یاد آوری و نقش حمایتگری را در آوردن کودکان به میدان عبادی، مؤثر می داند و می گوید : چون کودکان، بسیاری از حرکات و رفتارها را از طریق تقلید کردن از دیگران می آموزند ؛ پس باید برای آموزش نماز، الگویی مناسب در معرض دید آنها قرار دهیم و به این شعر سعدی استناد می کند که گفته :

بزرگی سرا سر به گفتار نیست دو صد گفته چون، نیم کردار نیست

وی ، حضور معلمان را به صورت عملی در انجام عبادات ، جهت تأثیر در الگوپذیری و تشویق دانش آموزان، مؤثر می داند. ایشان در مورد تبلیغ می گوید : وقتی اثر تبلیغ در گرایش انسانها به مسلک و مرام های مختلف و حتی خرید اجناس این قدر مؤثر است ، پس با استفاده از تبلیغات ، می توانیم کودکان را به سوی نماز و

عبادت جذب کنیم . و تشویق به جا و مناسب را نیز بسیار مؤثر می داند و می گوید : با استفاده از تقویت ، راه افزایش رفتار را در کودک هموار کرده ، در انجام عبادات و نماز سخت گیر نباشیم ، برای کودک تسهیلاتی در نظر بگیریم ، آثار نماز را با تذکر دادن به یاد کودکانمان آورده و در برخورد آنها با شبهات به یاریشان بشتابیم و آرامش را به آنها باز گردانیم.

غلامحسین حیدری (۸۶) در مقاله ی خود آورده ، بهتر است برای جذب کودکان از این راهها استفاده نماییم

- استفاده از تشویق و تحسین .

- آمادگی عقیدتی، به این معنی که مربیان باید از کودکی و پیش از سن تکلیف ، دانش آموزان را در فرا گیری احکام و شرایط برپایی نماز باری دهند و در زمان به وجود آمدن گرایش در آنان ، زمینه انجام عمل را برایشان فراهم نمایند .

- میانه روی که نماز نباید خسته کننده باشد.

- بیان آثار نماز برای کودکان که نماز باعث جلوگیری از غرور ، جلب رحمت پروردگار ، نزدیکی با خدا و... می شود.

- بر پایی نماز جماعت باعث می شود که کودکان با دیدن نظم و انضباط و جمعیت دوستان خود، برای شرکت در نماز تشویق شده و کم کم به آن روی آورند.

- آسان گیری در نماز ، از مواردی است که ایشان به آن معتقد است و بیان می دارد : باید طوری با کودک برخورد کرد که احساس جبر و خستگی نکند و نماز برای او رنج آور و کسل کننده نباشد . حتی اگر کودک نماز را ترک کرد و حواسش پرت شد ، او را سرزنش نکنیم

۳- استفاده از پرسش نامه ؛

با توجه به این که استفاده از پرسشنامه یکی از بهترین راههای جمع آوری اطلاعات می باشد ، پرسشنامه هایی را مشتمل بر شش سوال بسته پاسخ و باز پاسخ طراحی کرده و به صورت تصادفی آنرا را در اختیار ۲۲ نفر از دانش آموزان قرار دادم که نتایج زیر بدست آمد :

همه دوست دارند نماز بخوانند ؛ نماز و مقدمات نماز تا حدودی را بلدند ، در خانواده ی بعضی از آن ها ، والدین نماز می خوانند ، تعدادی از آنان شرایط خواندن نماز جماعت را بلد نیستند ، تعداد کمی هم گفته اند : نمازمان را در خانه هایمان می خوانیم .

۴- استفاده از فرم فراوانی رفتار ؛

براساس فرمی که برای نشان دادن تعداد شرکت کنندگان و وضعیت نظم آن ها تهیه کرده بودم ، در سه هفته و هفته ای سه روز از فرم استفاده نمودم و با ثبت تعداد شرکت کنندگان ، اطلاعاتی به دست آوردم .

انتخاب راه حل یا راه های ممکن

پس از تفسیر و تجزیه و تحلیل اطلاعات ، راه های زیر به دست آمد ؛

- ۱- جذاب کردن نمازخانه با استفاده از رنگ های شاد و جذاب .
- ۲- شرکت مدیر ، معاون و معلمین در کنار دانش آموزان در نماز جماعت .
- ۳- اختصاص بهترین زمان برای برگزاری نماز جماعت .
- ۴- داشتن رفتار و گفتگوی صمیمی با دانش آموزان در خصوص نماز .
- ۵- اقامه ی نماز در منزل توسط والدین .
- ۶- اجرای مسابقات مختلف در خصوص نماز و اهداء جوایز ارزنده به دانش آموزان برتر
- ۷- بیان ضرورت و اهمیت نماز برای دانش آموزان و اولیای آن ها .
- ۸- بیان داستان ها و قصه های مختلف ، جذاب و تأثیرگذار در خصوص نماز.
- ۹- برگزاری اردوهای زیارتی و سیاحتی و آموزش غیرمستقیم نماز با استفاده از این اردوها .
- ۱۰- استفاده از دانش آموزان برای اذان گفتن ، مکبر شدن و ... به طور چرخشی .
- ۱۱- دادن الگوی عملی به دانش آموزان .
- ۱۲- قرار دادن بخشی از کتاب خانه به کتاب های مفید و مناسب در خصوص نماز.
- ۱۳- استفاده از نظرات و سلیقه های دانش آموزان در تزئین نمازخانه ی مدرسه .
- ۱۴- استفاده از تشویق مناسب ، مؤثر و به موقع جهت افزایش همکاری دانش آموزان در اجرای نماز .
- ۱۵- اختصاص زمان کوتاهی از کلاس ها جهت آموزش نماز به بچه ها.

۱۶ - استفاده از روش محبت به جای زور و اجبار برای شرکت دانش آموزان در نماز.

۱۷ - برگزار کردن جشن نماز در مدرسه و دعوت از اولیای دانش آموزان .

۱۸ - فرهنگ سازی وسیع درخصوص نماز در بین دانش آموزان مخصوصاً خانواده های آنان.

۱۹ - دعوت از روحانی محل جهت برگزاری نماز .

۲۰ - بردن دانش آموزان به مسجد برای شرکت در نماز جماعت محله .

۲۱ - پذیرایی از دانش آموزان با شیرینی و شکلات و ... در اعیاد و مناسبت های مذهبی بین دو نماز.

انتخاب راه حل یا راه حل ها

راه حل های ۱، ۲، ۴ و ۵ باتوجه به خصوصیات ذاتی کودکان و تأثیر پذیری شدید آنان از محیط اطرافیان مورد تأیید قرار گرفته و آن ها را به مرحله ی اجرا در می آورم .

با توجه به اینکه راه حل های ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۲ و ۱۴ جنبه ی آموزش غیرمستقیم دارند و تأثیر گذاری بسیار بالای این نوع آموزش این راه حل ها تأییدشده و به مرحله ی اجرا در می آورم .

راه حل ۱۱، باتوجه به فرمایش پیامبر اسلام (ص) که فرمودند: قلب نوجوانان وجوانان رقیق تر و آماده پذیرش خیر است، وقتی خداوند مرا برای بشارت و انذار مردم مبعوث کرد، سالخورده ها با من مخالفت کردند، اما جوانان با من پیمان بستند» (به نقل از محجه البیضاء، جلد ۳)، «این فرمایش رسول اکرم (ص) نشان دهنده تربیت پذیری و الگو پذیری جوانان است.» (ابطحی، ۱۳۷۶، ص ۱۰۰). تأیید شده و به مرحله ی اجرا در می آورم.

راه حل های ۱۳، ۱۶، ۱۷ و ۲۱ با توجه به این که دانش آموزان در سنین کودکی و نوجوانی دوست دارند به آنان بها داده شود و مورد توجه اطرافیان مخصوصاً معلمان قرار گیرند تأثیرگزاری این راه حل ها زیاد بوده و مورد تأیید و به مرحله ی اجرا درمی آورم

راه حل ۱۵، با توجه به این که برخی از دانش آموزان نماز خواندن را بلد نیستند اجرای این راه حل به یادگیری آنان کمک فراوانی کرده و همچنین باعث می شود بچه ها به یادگیری نماز به عنوان یک وظیفه نگاه کرده و نماز اهمیت دهند. پس این راه حل تأیید شده و آن را به مرحله ی اجرا درمی آورم.

راه حل ۱۸، تهاجم فرهنگی همه جانبه و عظیم دشمنان حتی در روستاهای کوچک و دور افتاده هم رخنه کرده و از همان دوران کودکی، فرهنگ غنی نماز و اسلام را از بچه ها دور نگه داشته و آنان را با فرهنگ فاسد خود پرورش می دهند و متأسفانه خانواده ها هم در این تهاجم، آگاهانه یا ناآگاهانه مسیر ولوازم پیروزی دشمنان اسلام را فراهم می کنند. به همین دلیل این راه حل تأیید شده و به مرحله ی اجرا در می آورم.

راه حل ۳، به دلیل این که زمان برگزاری نماز جماعت طی بخشنامه ای از سوی اداره یا مدیر مجتمع اعلام می شود و مدیر مدرسه طبق قانون اختیار انتخاب زمان برگزاری نماز جماعت را ندارد؛ مورد تأیید قرار نمی گیرد.

راه حل ۹، به دلیل کمبود امکانات مالی و عدم استقبال اولیا و محدودیت هایی که در صدور مجوز اردو در مقطع ابتدایی وجود دارد امکان اجرای آن نبوده و مورد تأیید قرار نمی گیرد.

راه حل ۲۰، به دلیل برگزار نشدن نماز جماعت در مسجد محل قابل اجرا نبوده و تأیید نمی شود.

در مجموع راه حل های ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۲۱ مورد تأیید واقع شده و بقیه ی راه حل ها رد می شوند.

اعتباربخشی راه حل یا راه حل ها

راه حل ها را در اختیار پیش نماز مدرسه که از بین همکاران انتخاب شده است ، قرار دادم و نظرشان را در خصوص مفید بودن آن ها جوياشدم ، ایشان پس از بررسی و دقت در راه حل های انتخاب شده آن ها را تأیید کردند.

همچنین در جلسه ی معاون آموزگاران مجتمع ، راه حل های انتخاب شده را جهت اعتبار بخشی و نظرخواهی همکاران مطرح کردم کلیه ی حاضران در جلسه که یازده نفر بودند راه حل ها را مناسب دانسته و در اجرای آن ها قول همکاری دادند.

با معاون پرورشی مجتمع نیز جهت اعتبار بخشی راه حل ها صحبت کرده و نظر او را جويا شدم که ایشان هم بامشاهده ی راه حل ها آن ها را تأیید کردند.

به مدت سه هفته راه حل ها را روی کلیه ی دانش آموزان شرکت کننده در نماز جماعت اجرا کردم که نتیجه ی بسیار خوبی داشت .

همچنین طبق تجربیات بیست ساله ی من که در اکثر مدارسی که تدریس می کردم و نماز جماعت برگزار می شد این راه حل ها نتیجه ی خوبی داشته اند ؛ بنابر این این راه حل ها مورد اعتبار قرار می گیرند.

اجرای راه حل یا راه حل ها

برای اجرای راه حل های ۱ و ۱۳ ابتدا قسمت هایی از گچ سقف نمازخانه را که فرسوده شده وازبین رفته بود را باکم ترین هزینه یعنی توسط پارچه های سفید و تمیز پوشاندم ، باکمک و همکاری دانش آموزان و همکارم که مسؤول پیش نماز نیز می باشدشیشه ها ، سقف و دیوارهای نمازخانه را تمیز و گردگیری کردیم

و کف آن را با موکت های نو که توسط مدیر مجتمع تهیه شده بود پوشانیدیم؛ سپس برای زیبا سازی و تزئین هرچه بهتر نمازخانه از دانش آموزان خواستم نقاشی هایی باموضوع نماز کشیدند و در تابلوی نمازخانه نصب کردند.

جاکفشی مناسبی در نمازخانه قراردادم که به منظم شدن نحوه ی قرار گرفتن کفش ها کمک زیادی کرد همچنین برای منظم شدن صف های نماز با کمک همکار پیش نمازم نوارهای پارچه ای سفید جهت قرار دادن مهر نماز گزاران بر روی آن تهیه کردم که نظم خاصی به صفوف نماز داد.

برای اجرای راه حل ۶ بین دانش آموزانی که قسمت های بیشتری از نماز را بلد بودند مسابقه ای با کمک و همکاری پیش نماز مدرسه برگزار کردم. همچنین مقرر شد ماهانه یک مسابقه و هر بار از یک قسمت نماز برگزار شود که این موضوع با استقبال بچه ها مواجه شد.

در اجرای راه حل ۲۱ در دومورد از تولد امامان در بین نماز ظهر و عصر از شرکت کننده های نماز جماعت با شکلات پذیرایی شد. و با بچه ها و پیش نماز قرار گذاشتیم در تولد امامان و دیگر اعیاد مذهبی بین دو نماز پذیرایی داشته باشیم، که البته بچه ها نیز در صورت تمایل به طور داوطلب می توانند میزبان این پذیرایی شوند.

جهت اجرای راه حل ۱۴ برای تشویق دانش آموزان در شرکت فعال در نماز و رعایت نظم در حین اجرای نماز و همچنین یادگیری بهتر نماز توسط بچه ها، با کمک همکارم کارت هایی را طراحی کرده ایم. دانش آموزی که روزهای بیشتری در هفته در نماز شرکت می کند با دریافت کارت تشویق می شود. و همچنین دانش آموزان منظم تشویق می شوند.

در اجرای راه حل ۱۵ من و تنها همکارم روزانه ده دقیقه ی اول ساعت اول را به آموزش نماز اختصاص داده ایم البته این راه حل تا زمان یادگیری کامل نماز توسط بچه ها ادامه خواهد داشت.

در اجرای راه حل های ۲ و ۴ خودم به عنوان معاون آموزشی و همکارم به عنوان آموزگار و پیش نماز به طور مداوم و منظم در نماز جماعت مدرسه شرکت کردیم و یک رفتار دوستانه و صمیمی با دانش آموزان در پیش گرفتیم و روزانه چند دقیقه قبل از نماز با بچه ها در خصوص نماز جماعت و فضیلت های آن صحبت های دوستانه کردیم .

جهت اجرای راه حل های ۵ و ۷ از پیش نماز خواستم در هفته یک روز به مدت ۱۵ دقیقه بعد از نماز در خصوص اهمیت و ضرورت نماز برای دانش آموزان صحبت کند ، همچنین طی چند جلسه از معاون پرورشی مجتمع دعوت کردیم و برای بچه ها مطالبی را بیان کردند ؛ طی سه مرحله برای اولیای دانش آموزان جلسه برگزار کردم و از مدیر اداره و معاون پرورشی دعوت کردم و در زمینه ی نماز و اهمیت آن صحبت هایی را ارائه دادند.

جهت اجرای راه حل ۸ دقیقی را در زنگ های درس قرآن و هدیه های آسمان جهت بیان داستان های نماز با همکاری دیگر همکارم اختصاص دادیم.

در اجرای راه حل ۱۰ با همکاری و کمک پیش نماز و خود دانش آموزان آن ها را گروه بندی کردم و اسامی آن ها را طبق جدولی در تابلوی نمازخانه نصب کرده تا به نوبت مکبر شده و اذان بگویند که این روش با استقبال بچه ها روبه رو شد .

در خصوص اجرای راه حل ۱۱ ، کارتون صحرای کربلا را برای دانش آموزان پخش کردم ، آن ها در قسمتی از این کارتون نماز خواندن امام حسین (ع) و یارانش را درسخت ترین شرایط جنگ دیدند ، همچنین از پیش نماز خواستم تا در خصوص الگو قرار دادن امام حسین (ع) مطالبی را در بین دو نماز برای بچه ها بیان کردند.

در اجرای راه حل ۱۲، یک قطعه طناب به طول ۲ متر در گوشه ای از نمازخانه نصب کردم و با همکاری معاون پرورشی مجتمع تعدادی کتاب در خصوص نماز تهیه کرده و روی طناب آویزان کردم و از پیش نماز خواستم تا بچه ها را جهت استفاده از آن کتاب ها تشویق نمودند.

جهت اجرای راه حل ۱۶، از پیش نماز خواستم تا با برخوردی مناسب و خوش رویی با دانش آموزان شرکت کننده در نماز رفتار کند تا دیگران نیز تشویق شده و در نماز جماعت شرکت کنند.

جهت اجرای راه حل های ۱۷ و ۱۸، با کمک و همکاری دانش آموزان و پیش نماز مدرسه و معاون پرورشی اداره یک جشن نماز در مدرسه برگزار کردم و از اولیای بچه ها و مدیر اداره امام جمعه ی موقت شهرستان نیز دعوت کردم که در این جشن در خصوص نماز و فرهنگ نماز صحبت های مفید و ارزنده ای ارائه شد و مقرر گردید تا در آینده نیز از این نوع جشن ها در مدرسه برگزار نماییم.

توصیف وضعیت مطلوب

پس از اجرای راه حل های انتخاب شده حصول نتیجه ی مثبت مبنی بر شرکت باعلاقه و انگیزه ی دانش آموزان در نماز جماعت مدرسه؛ مشاهده نمودم که در زمان برگزاری نماز هیچ دانش آموزی در کلاس نمی ماند، و همچنین دانش آموزان به طور مرتب قبل از نماز وضو می گرفتند و اشکالاتی که در وضو گرفتند داشتند از من یا پیش نماز می پرسیدند. در حین اجرای نماز جماعت نظم را برهم نزده و با یکدیگر صحبت نمی کردند. نه تنها مهر یکدیگر را به کناری نمی انداختند بلکه در مواردی هم با احترام مهرها را جابه جا می کردند.

گردآوری اطلاعات شواهد (۲) و نتیجه گیری :

برای بررسی نتایج حاصله و سنجش میزان تغییر دانش آموزان رفتار آن ها را مورد مشاهده قرار دادم .

با مصاحبه ای که با اولیای دانش آموزان داشتم بیشتر آن ها اظهار داشتند که بچه هایشان در منزل نماز می خوانند . همچنین پیش نماز مدرسه اظهار داشتند که دانش آموزان شرایط خواندن نماز جماعت را یاد گرفته اند و مقررات مربوطه را رعایت می کنند .

سؤالاتی که از بچه ها در خصوص نماز پرسیدم نشان دهنده ی این امر بود که بیش از ۸۰ درصد آنان نماز خواندن را یاد گرفته بودند و همچنین از مکان برگزاری نماز جماعت در مدرسه راضی بودند و حدود ۳۰ درصد آنان گفتند که والدینشان در خانه نماز می خوانند .

www.asebankafinet.ir

منابع :

- ۱- حسینی دشتی ، سید مصطفی ، معارف و معاریف ، انتشارات اسماعیلیان ، قم ، ۱۳۶۹ ، ج ۱ - ۵ ،
- ۲- سید رضی ، نهج البلاغه . ترجمه عبدالمحمد آیتی ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، چاپ هفدهم.
- ۳- عزیزی اراکی ، عباس ، جامع آیات و احادیث نماز جلد ۱ و ۲ ، قم ، انتشارات حوزه علمیه قم ، ۱۳۸۳.
- ۴- قاسمی پویا ، اقبال ، راهنمای معلمان پژوهنده ، تهران ، نشر اشاره ، چاپ چهارم ، ۱۳۸۲.
- ۵- قرآن مجید.
- ۶- قلی زاده ، مجتبی ، خلاصه تجربه های برتر مربیان و پرورشی و معلمان از فعالیت های تربیتی مدارس ، به کوشش جمع مولفان ، دبیرخانه جشنواره الگوهای خلاق فعالیتهای تربیتی مدارس مازندران ، ساری ، نشر شوق ، ۱۳۸۹ ، ص ۲۸۰ .
- ۷- ایمانی ، محسن ، نماز خواندن کودک و نقش ما در تربیت عبادی او . پیوند ۲۹۰ ، ۱۳۸۲ ، ص ۱۶-۱۱ .
- ۸- حیدری ، غلامحسین ، روش های دعوت کودکان و نوجوانان به نماز در خانواده ، پیوند ۳۳۰ و ۳۳۱ ، ۱۳۸۶ .
- ۹- علما ، جعفر ، بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانش آموزان پسر مدارس ناحیه یک شیراز نسبت به انجام فریضه نماز در سال ۷۷-۷۶ ، پایان نامه کارشناسی ، مرکز آموزشی های عالی فرهنگیان شهید رجایی شیراز ، ۱۳۷۷ .